

Иван Вазов

Маргарита
Един роман в Прага
Откъслек

I

През един юлски ден на 1875 година в паркът на Стромовка седеше под сянката на яворите един хубав младеж, черноок, с възтъмно лице, с твърде изразителни черти, и гледаше на Прага.

Той гледаше от тоя висок рът, замислен, на старата чешка столица, овдовялата след Белогорската битка хубавица, кацнала живописно въз чаровни брегове и хълми; той гледаше широката Вълтава, в която падаше сянката на стария величествен Карлов мост, почернял от върволяк, гледаше древният Вишеград, строг и усамотен на хълма си, от величавите зидове, кули и храмове на който вееше романтизмът на средните векове; или очите му дълго почиваха на зелените гори, що обличаха стръмнините отсам реката, и зад тях на зеленеющето се вълнисто поле, скачено в далечината с кръгозора.

Той не пръв път се възхищаваше от тая панорама и сега не можеше да ѝ се нарадва. Наоколо му по пейките седяха други посетители от двата пола, оживявайки с разговори мястото. Но той ни един път не оттегли погледа си от гледката. Може би тоя замислен поглед виждаше сега и други невидими образи пленителни и драги в душата му, защото често и дълго той оставаше неподвижно вторачен на юг в нещо си, което беше отвъд кулите на Вишеград, отвъд това зеленеюще се поле, отвъд тоя кръгозор.

Ненадейно вниманието на момъка стреснато се отвлече наляво. Недалеко от него дойдоха и седнаха една възрастна, пълна жена с червен шал под мишница и книга в ръка в една мома със златиста руса коса.

Девојката беше твърде хубава. Едно бяло, кръгло румено лице, очи небесен цвят, отдето бликаше радост и безгрижност, сладки, сладки!... сякаш огряваха с щастие всичко що погледнеха. Напетата ѝ ръчичка, опряна на омбрелката, имаше до съвършенство деликатно изваяние, бяла и възхитителна, каквато беше и шията.

– Де съм я видял? – питаше се момъкът, като се вираше в момата, зачуруликала високо на майка си с един звънлив глас, който го упиваше.

И той вече не отнемаше погледа си от нея.

– Но де съм я видял? Де съм чул тоя глас? – питаше се той пак, като човъркаше в паметта си.

Момата се обърна към негова страна, пръв път, и той се изчерви,

като че уловен в някое непозволено дело, и обърна очите си другаде. Но след няколко секунди той пак погледна. Момата и другата жена още го гледаха любопитно и, очевидно, приказваха за него. Стори му се, че зачу думите: „южен тип“! Да, непременно за него говореха. Той и други път бе забележил очите на тукашните жени със същото любопитно и симпатично изражение, спрени на него. Мургавото му лице и големите му черни очи, явление тъй рядко у тоя народ, с руси коси и сини очи, веднага издаваха нетукашното му произхождение.

Момъкът се усети спокоен само когато двете дами се извърнаха, приказвайки, на друга страна и той свободно можеше да поглъща с жадни погледи прекрасния профил, вратът, рамената на девойката, която със скулптурна ръка чъртаеше по пясъка с омбрелката.

Той видя, че възрастната госпожа разгъна книгата с кафява подвързия, която носеше, и се зачете. Девойката също извади един вестник. Той с наслада гледаше прелестните чевръсти движения на ръцете ѝ, с които сръчно разгръщаше и подвиваше вестника. И седенето ѝ, и положението, което даваше на стройната си снага и на членовете ѝ, и движенията, непринудени и изящни – всичко това имаше такава жива, естествена дражест, ставаше с такова пленително благородство – щото би казал човек, че тая наука е усвоена в особено училище за красота и изящество.

– Странно е как у хубавите жени всичко, каквото правят, стои хубаво – помисли си младежът.

II

Двете дами четоха няколко време, без да разменят нито дума. Дебелата госпожа само си наметна шала, защото ставаше хладно. После станаха и си отидоха. Младежът изпрати и изпраща момата с възхитен поглед, докогато се изгуби с другарката си в тълпата между дърветата.

– Коя беше тя? – попита се той.

Няколко време остана замислен върху тоя въпрос. Той гледаше се към посоката, в която беше изчезнало прелестното видение. После, като че поиска пак да ги види, той погледна стола им, дето седяха преди малко.

– Ах! – каза той и стана.

На стола дебелата жена бе забравила книгата си.

Той бързо отиде, зе я и отвори началото. Това беше един роман. Като го държеше, едно писмо падна из него. Той дигна писмото, без да погледне в него, тури го пак между листата. Попита се какво да прави: да положи ли книгата на мястото ѝ и да си отиде, като я остави на произвола на съдбата, или да чака там, да я варди – в случай че госпожата се върне да я потърси. Първата постъпка му се видя безсъвестна, пресътна: писмото можеше да бъде важно или от деликатно естество; второто решение му се видя по-прилично на почтен човек.

– Може би да се върне – каза си той, па седна.

Но времето минаваше, слънцето се криеше зад яворите и прекланяше към бърдото на запад, градината полека-лека опустяваше, а никой не се подаваше.

Тогава той погледна отдолу на кората няма ли там напечатано със златни букви името на стопанката. Вместо нейното име, той видя въз бяла книжка названието на една частна библиотека, от ония, които отпускат книги за четене под наем, и номерото на книгата.

Тая бележка беше един честит случай, една нишка, която щеше да го заведе при непознатата госпожа.

Той зе пак и стисна предпазливо книгата, за да не падне писмото, и слезна от Стромовка. Из пътя си мислеше, че това обстоятелство може би да му открие и коя беше момата, оставила такова силно впечатление в душата му. И образът пак ѝ се мяркаше пред очите му, тайнствен, пленителен като изчезнал златен сън. И той нито видя как е минал по моста Вълтава, нито как е дошел до тях си през многолюдните шумни улици,

погълнат в лицезрението на неизвестната девойка.

– Коя ще е тя? Де съм я срещал?

III

Рано сутринта момъкът се премени в новите си дрехи и излезе.

Той намери библиотеката и каза на ступанина:

– Господине, позволете ми да направя при вас една справка.

– С какво мога да ви услужа?

– Вчера, на Стромовка, една госпожа четеше една книга, взета от вашата библиотека.

– Но що има от това? – попита библиотекарят.

– Аз стоех близо и случайно съгледах на кората, че книгата носеше номера 442. Не обичате ли да погледнете в регистра си на кое лице е дадена книгата с тоя номер?

– Това не мога да си позволя, господине: само на полицията се дават подобни изяснения.

После, като го изгледа изпитателно, прибави:

– Защо ви трябва това?

– Тая госпожа забрави там книгата си и заедно с нея един ценен предмет. Аз желая да ѝ го занеса заедно с книгата и предам лично в ръцете ѝ.

– А, щом е така, моля почакайте.

И библиотекарят зе да търси в тефтера.

След една минута той прочете:

– 442. „L'omme qui rit“... Урзула Кнотек. – Па прибави по-високо: – Търсете госпожа Урзула Кнотек!

– Кнотек! – извика смаян момъкът.

Библиотекарят не обърна внимание на това необикновено възклицание и се обърна да си гледа другата работа.

– Кнотек? Кнотек? – мълвеше из улицата момъкът.

– Ах! – и той се удари по челото – тя е била? Да, тя беше, тя, същата!

И тогава разбра, че видената вчера в градината мома, чийто образ остана запечатан в душата му и не си припомняше де бе я виждал, де бе слушал гласа ѝ, бе прочутата оперна певица Маргарита Кнотек.

Маргарита Кнотек!

Той си спомни омайната сила на тая певица още при дебюта ѝ в операта *Фауст*, когато нейният звънлив и сладък и мек като кадифе глас предаваше в страстни божествени звукове копнежа на ангелската любов

на Фаустовата Маргарита и полудата на публиката и ръкоплясканията и китките, летящи на сцената, дето Маргарита Кнотек, прилична на млада царица в разцвета на хубостта, в сиянието на славата си, приемаше с мила усмивка тая дан на удивление, възторг и признателност.

Там той бе я видял пръв и последен път. В душата му остана вългпен образа ѝ, озарен с лучите на триумфа, като един сладостен спомен за нещо безвъзвратно, навеки изчезнало, като един поетичен блян, неземен и неуловим, в дълбочината на мислите му. Той виждаше само вълшебен призрак на една възхитителна девойка, с чудесна златна, разкошно разпусната отзад коса, с ангелско нежно лице, озарено от зарята на небесната усмивка и от небесна тъга... Поради скромната си кесия, той не бе посетил вече театра. Той не я срещна и на улицата, или ако беше я срещнал, не беше я познал преобразена от ежедневната ѝ модна носия, както не я позна и вчера.

И сега в ума му възкръсваше по-ясно нейната девствена миловидност на лицето ѝ с правилен профил, изящната хармоничност на всичките ѝ движения и изваяната ѝ ръка, която игриво чертае с омбелата по пясъка. Той я виждаше сега по-человекоподобна, по-жизнена, от кръв и плът, свежа, мила и живо въплотение на поетическото видение, що го бе омаяло от сцената. Той си пак спомни любопитството, с което го бяха изгледали двете жени, и му стана приятно. – Как ще останат задоволени майката и дъщерята от моята постъпка! – помисли си той.

Когато след чести разпитвания той намери високата къща, гдето живееше госпожа Урзула Кнотек, облада го малодушие.

– Да вляза ли – попита се той, – или просто да предам книгата на слугата и да си ида?

Той потегли звънеца на вратнята и почака, нерешил още как да постъпи.

– Но тя ще помисли, че съм прочел може би писмото, и това ще намали в мнението ѝ цената на услугата ми, а моето лично явление при нея и устното ми обяснение ще я успокои – каза си той.

– Тук ли е госпожа Кнотек? – попита той една червенобуза слугиня, която му отвори.

– Тук е, господине.

– Моля, кажете ѝ, че желая да я видя.

Слугинята изгледа с любопитство мургавото му лице и го попита:

– Как ви зоват, господине?

Той зина да се назове, но като помисли, че името му нищо няма да каже на господарката ѝ, отговори:

– Кажете на госпожата, че аз ѝ нося едно нещо, което е изгубила
вчера на Стромовка.

– Почакайте, господине.

И слугинята се качи тичешката по стълбите. Скоро се завърна и му
каза приветливо:

– Госпожата моли да заповядате.

Той последва слугинята нагоре по стълбите.

IV

Стаята, дето влязоха, бе един салон на втория етаж.

Нямаше никой там.

По стените и ореховите масички портрети в позлатени кръжила. Между тях – образът на Маргарита в носията на Фаустовата Маргарита.

Един прекрасен букет с пресни цветя, чиито тънки благовония омирисваха въздуха.

Момъкът неволно си наведе главата над цветята и помириса.

През прозорците се гледаха отсрещните високи домове; а над покривите им той видя в кръгозора сенчестата Стромовка.

Как сега това място и това име правеха да се свива сърцето му!

Чувствуваше се в тоя салон обаянието на Маргарита; може би преди малко тя е била тука; тоя пресен букет тя вероятно го бе помирисала и затова мирисът му бе толкова упоителен.

И той усещаше сърцето си, че тупа силно.

Той случайно фърли поглед на голямото огледало и видя там един момък мургав, с къдрава лъскава коса, с черни очи и с книга в ръката, от чийто вид той остана доволен.

И това го ободри.

След една минута отвори се една бочна врата и влезе майката, госпожа Кнотек.

Тя беше жена на четирийсет и пет години нещо, пълна, едра, висока, с добро изражение на лицето, отпуснато, но приятно, почти хубаво още. Вчера той почти не беше го забележил, улисан само в дъщерята.

Тя го приближи усмихната.

– Аз разбрах, че сте вие, драги господине! – каза тя с искрено задоволство. – Колко сте любезни!

– Счетох за дължност, госпожо, да ви донеса забравената книга – и той ѝ подаде тома.

– Колко труд сте сторили, благодаря, благодаря. Седнете, моля – и тя му показа кресло, като сама седна.

Тя го гледаше с очудено любопитство.

– Аз не би дръзнал да ви безпокоя лично, но понеже из книгата падна едно писмо, което може би да е важно за вас... – и той ѝ подаде писмото.

– Ах, да, да, съвършено вярно, господине.

– Госпожо, бъдете уверени, че ви го връщам, без да съм погледнал в него. Аз исках нарочно да знаете това.

– О, недейте: вашата честна физиономия ми говори ясно... Вие вероятно ни познавахте?

– Нямах това щастие, госпожо; аз пръв път ви видях на Стромовка с госпожица дъщеря ви, която също не познах, макар да я бях видял на дебюта ѝ във *Фауста* и се възхищавах от нейното пееие и от бляскавия ѝ успех.

– Това ми е приятно да чуя и от вас – каза госпожа Кнотек, с щастливо изражение на пълното безцветно лице, което сега ставаше красиво.

После прибави:

– А как ни открихте тогава?

Той ѝ разправи. Тя се засмя.

– Колко съобразителност! Благодаря пак. Други на ваше място не би сторил същото... Мегсі.

– О, за нищо, госпожо – каза той и ставаше.

Госпожа Кнотек и тя стана.

– Бие сте тукашни?

– Не, госпожо, чужденец.

– Чужденец? Какъв?

– Българин. Студент тука.

– Ах! българин?... Маргарита имаше право, тя позна по... чертите ви... Знаете ли? Дъщеря ми ви намери приятен с това южно лице. Колко сте любезни... Та вие сте из България? Как ще ѝ бъде приятно да ви запозна... Розо! – извика тя на току-що влязлата слугиня. – Кажете на Маркета да дойде, ако си е отишел графът.

После се извърна към него:

– Но... да науча и аз вашето име, господине?

– Богдан Хилков.

– Из България? Дето има турци?... О, как трябва лошо да се живее там!

– Да, госпожо.

– И вече говорите тъй добре чехски?

– Аз съм в Прага от три години.

Влезе Маргарита.

Тя беше в синя атлазена рокля, гологлава, с коса завита като на римска патрицианка, с шия гола и с китчица камелии на гърди.

– Ела, Маргарито, да ти представя един превъзходен българин, студент тука. Той прибрал книгата ми и я донесъл. Колко добър!

Маргарита му подаде ръка, като стисна крепко неговата, и викна засмяна:

– А, българин! Нали ти казах, мамо? Колко сте любезни, господине... Трябва да се радвам за забравянето на книгата: тоя случай ми достави удоволствието да се запозная за пръв път с българин.

– А моето щастие е още по-велико, госпожице, че се удостоих да приказвам с вас...

– Маркетото, знаеш ли? – обърна се майка й засмяна. – Господин Хилков – защото нашият приятел го викат Хилков – е горещ поклонник на твоя талант.

– Истина ли, господин Хилков? – извика с щастлива усмивка и с детска галеност в гласа Маргарита.

– Госпожице, аз ви слушах с възхищение във *Фауста*, аз дялях общия възторг.

– Как, харесах ви?

– Вие пеехте божествено.

– Божествено! Мамо – изсмя се девойката, – и господин Хилков каза „божествено!“ Чувах ли? Всичките са направили заговор с тая дума да ми правят комплименти. И вестниците също!... Вие сте много мил, господин Хилков. Седнете, аз не желая да ни оставите тъй бързо... Мамо, графът си отиде и ние сме свободни.

– Седнете, господин Хилков: вие ще разкажете за вашата земя, за вашия симпатичен народ – каза майката...

– Който тъй обичаме ние чехите, един братски славянски народ... – каза Маргарита, като допря ръката си до лакътя на смутения Хилков, за да го покани да седне.

– Благодаря – каза Хилков и седна срещу техните кресла.

– Вие, българите, можете винаги да разчитате на радушно гостоприемство в нашата страна – каза майката, – а за нас лично, господин Хилков, нашата къща ви е отворена, считайте ни приятели вече от днес.

– Вярно, дохождайте у дома, господин Хилков, дохождайте свободно: винаги ще се радвам – каза девойката, като гледаше играющата свенливост по лицето му.

– Приемам с признателност тая чест – отговори той с покъртен вид.

Разговорът се продължаваше. Майката и дъщерята обсипваха Хилков с въпроси за България. Под омаята на Маргаритиния поглед, приветлив, внимателен и съчувствен, той говореше живо, горещо, с увлечение; споменът за далечното отечество, което срещна такъв топъл интерес у тия чужди хора, извикваше вдъхновен пламък в черните му очи,

даваше странно красноречие на словото му, то се лееше свободно и задушевно. Двете жени се пленяваха от тая искреност и непосредственост на чувствата у младия момък, у когото гладката изящна фраза се съединяваше с душевната топлина. Маргарита намираще сега още по-красиво това лице, озарено от природен ум и от мъжествена простота.

Хилков най-подир стана.

Госпожа Кнотек и дъщеря ѝ го поканиха на обяд в неделя.

Той отказа по-напред, но после прие с благодарност.

– Вие ще дойдете пак на *Фауст* в събота, нали?

– Мога ли да пропусна тоя щастлив случай?

– И де ще бъдете? – попита тя.

– Аз заемам място в галерията.

– Защо такова любопитство, Маркетто? – попита майката усмихнато.

– За да видя ще ли ми ръкоплящи много! – засмя се със сребрист глас Маргарита.

– О, какво си дете! – изгълча я майка ѝ.

– Съжалявам, че само тоя способ имам на разположението си там за изказване изблика на възторг – каза Хилков, като гледаше девойката с очи, които изразяваха благоговейно чувство, таен жар, обожаване.

Маргарита се обърна към майката шеговито:

– Мамо, аз днес направих двойна печалба.

Майка ѝ я погледна въпросително.

– Аз спечелих в господина Хилков един семеен приятел и... един ужасен агитатор... за славата ми. Младежта, учениците са най-възторжената публика. Галерията: тя създава успех, славата на артистите. Когато театърът ехти и се тресе от техните ръкопляскания, на артиста става добре, ободрява се, добива крила. Тъй ли, господин Хилков? Без тая особена сладка музика за нас, най-силният талант мъждее, губи доверие в себе си... Суетни сме, ще кажете? – Суетата е храната, лоста на таланта. Ох, как мразя тия почтени господа с очила и с плешиви глави на предните чиновове, които се лентяят и те подаряват с две-три мършави ръкопляскания, като с милостиня!... О! Аз обичам славата, господин Хилков.

Тя говореше духовито, с тона на палаво, глезено дете; прекрасна с нежната усмивка, която не падаше от розовите ѝ тънки устни.

– Е, до виждане в неделя? – каза му тя, като се ръкуваха за прощаване втори път при вратата, и сладките ѝ сини очи имаха нежно-повелително изражение.

V

Хилков излезе зашеметен от вратнята, изпратен от червенобузата слугиня.

От тая вратня навън, стори му се, че той се промени, стана друг човек. Маргаритиният образ заседна в душата му, царствен и лучезарен, като една богиня в сиянието на красотата си. На следующите дни той образ го следеше, дружеше неотстъпно, пълнеше сънищата му, населяваше мечтите му. Младото му, незачето още от силна, истинска страст, сърце, се почувствува безпокойно и безмерно честито от новите сладостни трептения... Хилков затършува вестниците с отзивите за Маргарита и прочете, упоен от гордост и щастие, възторжените похвали за „новата бляскава звезда“, както я наричаха там, изгряла на небосвода на музикалното изкуство. Той упоителен тамян упояваше и него. Той се вмисляше в оценките за достойнството и природата на таланта ѝ, запаметяваше научените термини на музикални критики, за да може с какъв-годе изглед на вещина да обосновава фалбите си към нея, вместо да се ограничава с изтъркани думи и възклицания, които казваха много и нищо.

В неделя той отиде у тях на обяд, както бе поканен. На трапезата бяха само майката, дъщерята и той. Маргарита беше извънредно любезна и приветлива към госта, за да прокуди продължаващата се негова свенливост. Тя се смееше, разказваше любопитно историите из мира на артистите, а след трапезата седна при пианото и пя откъслечи из опери с увлечение, пригласяна от тихите ноти на инструмента. Хилков с мъчлив възторг слушаше тоя сребрист кристален глас, ту кръшен като славейски рулади, ту унослив и небесен като херувимска песен. Очите му бяха приковани в дражестните леки движения на златокосата ѝ глава и на чудния ѝ врат, на напетата ѝ снага, с антично изящество, на стегнатите ѝ форми. Понякога ръката ѝ пробягваше беломраморна и нежна, с тънки обли пръстчета, играющи чевръсто, като крилати, по клапите, за да изтръгне от звънливи струни трептящи звукове.

Като свърши, тя се обърна към него с лице, разруменено от изпитаните чувства на звуковото опиянение, и го попита засмяно:

– Харесва ли ви, господин Хилков?

– Божествено! – отговори той.

Той забрави да каже нещо друго от онова, което бе научил от вестниците.

Тя се изсмя с глас.

– Господин Хилков, вие сте опасен ласкател... а какво остава да кажете повече, ако чуехте Пати?

– Нищо.

– Нищо?

– Аз и нямам желание да чуя никого другиго, аз чух вас.

Тя зе албума си от масата, подаде му го и му каза:

– Напишете ми някоя своя мисъл за спомен.

Хилков зе албума смутен.

– Каква мисъл?

– Каква да е.

– Госпожице, не е великодушно да искате сваятна мисъл от един пиян човек.

Майката се усмихна благодушно и погледна дъщеря си, като да казваше: „О, какъв майстор на тънки комплименти!“

– Не, моля, напишете, макар две, макар една дума... – настояваше Маргарита.

– Но за какво, госпожице?

– Макар за моето пеене.

Хилков помисли и написа в албума: „Божествено!“

Госпожа Кнотек и Маргарита се изсмяха.

– Ето един упорит българин! – каза шеговито девойката.

– Това е една от националните черти на младенческите народи, госпожице, а другата, господствующа черта е: искреността.

– C'est bien dit – обърна се усмихнато г-жа Кнотек към дъщеря си.

Маргарита предложи да се разходят тримата до Софинския остров, във Валтава.

– Ти ми зема думата от устата да се разходиш. Няма да откажете, господин Хилков?

– С удоволствие, ако не ви преча...

– О, напротив, господин Хилков, ние ви казахме, че вие сте свой човек у нас.

Хилков се поклони.

VI

Те излязоха, минаха през шумната улица „Na Pricore“ и стигнаха, при постоянното чуруликане и кланяне на поздравлящите я познайници, до Вълтава. Няколко минути се спряха до брега и гледаха дебелият мътни вълни, прорязвани от сновящи лодки.

– Какви представления извикват в ума ви тия вълни? – попита тя Хилков, когато майка ѝ се беше улисала да гледа с бинокла срещния горист бряг.

– Бързия бяг на щастливите минути.

Маргарита се поизчерви.

Влязоха в градината на острова.

По поръчка на Хилкова слугите донесоха прохладителни питиета.

Мнозина от двата пола на седящите при масите поздравиха Маргарита и майка ѝ, спирайки за малко погледи и въз непознатия им мургичък млад кавалер.

Хилков забележи в тия погледи смес от любопитство и друго неразгадаемо чувство и това погали гордостта му. Той дружеше една от славите на Чехия, „новата бляскава звезда“, бляскава по дарба и красота.

Един висок, тънкоснаг господин с тънки руси мустаци и златиста руса брада, модно и напето облечен, държащ бастунче със сребърна топка на дръжката, дойде при масата, свали шапка и учтиво се ръкува с дамите, като пръсна около си атмосфера от деликатен мирис.

Маргарита фърли бърз поглед на Хилкова, после се обърна към новодошлия:

– Господин Хилков – като посочи Хилкова, каза му тя бързо. – Граф Унтерберг – издума тя на Хилкова, за да ги запознае.

Графът грижливо се поклони Хилкову.

– Молим, седнете, графе – покани го госпожа Кнотек.

Графът, със свободата на светски човек, притегли стол от друга маса и седна до госпожа Кнотек. Той заприказа най-напред с госпожата, а после – с певицата. Маргарита духовито и игриво поддържаше с него разговор – най-напред за незначителни неща, после – по театралния мир, по литературата, по дневните злоби и на града. Графът, се вежлив, се пристоеен, говореше умно, приятно, със знание на засегнатите въпроси; обноските му, движението му, изящният му слог издаваха човек с аристократическо възпитание и природа, с европейски лъск, с

великосветски привички. Малката му руса глава беше хубава, както и сините му очи, постоянно усмихнати и втренчени в Маргаритините.

Хилков слушаше мълком, не земаше участие в беседата, от свян, бойки се да не каже нещо неловко, въпреки насърчителните погледи, що от време на време му фърляше певицата. Той се чувствуваше стеснен в присъствието на тоя граф, изпитваше някакво чувство на боязливост пред тоя титулован благородник и нетърпеливото желание да види по-скоро отиването му оттука. Той се питаше не този ли „граф“ беше у Маргаритини, когато пръв път ги посети. Очевидно, той беше близък приятел на семейството, на Маргарита. Досадата на Хилкова растеше, беше му неприятно, даже изпита едно парливо чувство на ревливост.

– Кога ще се махне! – думаше си той.

Графът се извърна и към него.

– Има ли, господине, и други ваши сънародници тука? – попита го той с благосклонна любезност.

– Има – отговори късо Хилков.

– Харесва ли ви се в Прага?

– Да.

Графът му задаваше други въпроси с желание да завърже по-траен разговор, но Хилков със сухите си „да“ и „не“ го съвсем обезнадежди и графът се заприказва с майката, която му обърна вниманието върху някои новодошли гости в градината.

Маргарита се наклони към Хилкова и му каза ниско:

– Защо не заговорихте с графа? Вие бяхте почти неприветлив!

Хилков стоеше нацупен.

– Графът е наш приятел.

– Виждам – избъбри сухо Хилков.

– Може би сте неразположени нещо?

– Не.

И той я погледна с такова изражение в очите, което казваше: „Няма ли скоро да се махне негова милост?“

Маргарита със своя пронизателен ум разбра това и се усмихна. Па замахна силно с ветрилото си по лицето.

Граф Унтерберг постоя още няколко минути, па стана и ръкува се с дамите, а Хилкову се само поклони, и си отиде на масата.

Хилков отидна, лицето му се разясни.

Маргарита забележи това изменение у Хилкова, усмихна се дяволично и леко, като че случайно го засегна с ветрилото си по главата.

Доброто разположение на студента се повърна съвсем, когато видя,

че граф Унтерберг с другарите си излезе из градината, след като отдалеко поздрави дамите.

Подир малко стана и нашата дружина. Маргарита обяви, че има да преговаря ролята си за в неделя, та се запъти към къщи. При вратата Хилков се разпрости с тях.

– И така, до виждане, драги упорити българино! – каза весело певецата, държейки с тънките си пръстчета десницата му.

– Кога ще се видим? Елате на обяд във вторник... Нали бива, мамо?

– Всеки ден, ако обича, винаги ни е мил гост – каза с добросърдечие госпожа Кнотек.

– Можем да направим тогава по-дълга разходка до Стромовка пак – забележи Маргарита. – Аз обичам това място, а вие?

– И аз го обикнах – отговори Хилков.

– О, превъзходна гледка е оттам! – рече госпожа Кнотек.

Хилков видя с трепет изчезването на Маргарита по стълбите.

VII

„Отде се е зел тоя граф?“ – думаше си Хилков, когато седна у тях да си учи предметите. Ученишката му стая му се видя студена, неприветлива, стори му се още по-гола, отколкото беше. „Да, той ще е същия, който тогава бе останал в другата стая с Маргарита, някой поклонник... И защо тъй е любезна с него?“ – мислеше си той, когато напъваше безуспешно всичкото си внимание да разбере смисъла на словата, в които се впиваха очите му. Един сноп светлина падаше през прозореца на овалното канапе и на лика му. Строгите, намусени и почернели покриви на отсрещните къщи се чернееха в небето, като изрязваха в синевата комините и тръбите, по които почиваха врани. Лястовички пореха с игривия си летеж въздуха. Хилков ги следеше с поглед мечтателен, престанал вече да гледа в книгата.

Денят на представлението на *Фауста* дойде.

Хилков се намираше в трескаво нетърпение. След обяд той отиде при касата на театра, за да си купи билет. Там се трупаше много свят. Дълго той чака и се бута, доде се вреди да дойде до касата. Вместо за галерията, той си зема билет за партера, на втория чин. Тоя разкош костуваше пет пъти по-скъпо на скромната му ученическа кесия, но това му даваше възможност да види отблизо Маргарита.

Когато вечерта завесата, изписана с митологически божества, седящи на облаци, се дигна, Хилковото сърце силно затрепера. Той не виждаше на сцената ни Фауста, ни Мефистофеля, не чуваше какво пеят, не разбираше какво там се върши: той очакваше нея.

Маргаритиното появяване се посрещна с бурни ръкопляскания. Тя беше възхитителна със златната си коса, в синкавата си дълга рокля с редки широки дипли. Зазвъни нейният сребърен глас, заляха се струи от сладки небесни звукове.

– Боже, боже, колко е хубава! – каза си той.

По едно време му се стори, че го съгледа и с една неуловима усмивка на лицето тя с мълниена бързина срещна очите си с неговите. Това го изпълни с щастие, той усети, че се цял изчерви.

– Да, тя ми се усмихна – каза си той, – моето стоене тука приятно я изненада... Аз сторих добре, че дойдох тука.

После вече той не снемаше вторачения си поглед от нея, чакайки да срещне нейния. Певицата обаче, всецяло обзета от вдъхновението си,

улисана от ролята си, не го потърси. Той изпитваше мъчително чувство. При спущането на завесата гръмки ръкопляскания пак я извикаха. Чинеше му се, че неговите викове и плясъци бяха най-силните. Тя се яви, озарена от хубост, и се поклони на възхитената публика. Маргарита по-сипа погледа си по предните редове и една луча от него се отрази и в очите на Хилкова. Един театрален служител се приближи до рампата с огромен букет и ѝ го подаде. Тя го прие мило, след засилените ръкоплясканета, кланяйки се многократно; най-последният ѝ поклон, по-рязък и по-нежен, придружен с признателна усмивка, бе изпратен към някого на първия ред, от когото трябваше да е букета. Хилков назърна да види кой е тоя щастливец и както пляскаше, ръцете му капнаха като мъртви: той позна графа Унтерберга.

Той остана гръмнат! Може ли да се изобрази свирепостта на погледа, с който Богдан устреми аристократа, сияещ от горделиво щастие за вниманието, благосклонността, с което го отличи певицата!

От тоя миг вече за студента всичко почерня в театъра. Той усети, че зъбите на безумна ревност се забиха в сърцето му. И пак му мина през ума всичко, каквото знаеше за графа: посещенията му в къщата на Маргарита, свойските и приятелски обръщения към нея, с каквито и тя му плащаше, па сега и тая размяна на усмихнати погледи пред очите на хилядното множество... „Приятели!...“ – каза си той и тая дума никога не е имала по-ядовито значение, не е будила в ревнива душа по-злобни страдания. Пламтящият му поглед вече сновеше от нея до него, той следеше техните с мнителността на един настръхнал аргус и всеки път, когато му се стореше, че тя погледнеше графа Унтерберга, изпитваше по-силни и парливи мъки. В гърдите му зашава зверовито желание да го причака навън, в тъмнината, и да го удуши, да го убие. Той не си даваше сметка за нелепостта на вълнуванията си, за безумството на тая ярост, извикана от неща твърде естествени и обикновени в света на артистите, жедни за тамян и поклонници, с високи титли и високо обществено положение.

VIII

При хладнокр̀вно размишление той би пак видял, че е смешен, че е глупец и див с претенцията си да издигне китайска стена между Маргарита и човечеството, да иска от нея да прекъсне всички връзки със света и миналото си, за него, чужденец ней преди няколко дена, странник, великодушно приет в къщата ѝ, стоплен с гостолюбиво радушие и любезност, които му даваха право само за едно чувство: признателност. Но той не можеше да мисли хладнокр̀вно: той беше влюбен!

Представлението се свърши с величествена апогеоза, с възнесение на Маргарита в небесата.

Той излезе с навалицата на пътя и спря при една от каменните колони. Една неодолима сила го задържаше там. Той желяше да я види, да я съзре върнала се от оня омаен мир, дето тя беше царица, богиня, фея, в тоя, пак тя, човешката, същата, жизнената и весела Маргарита, да ѝ се изпречи уж случайно под светлината на фенера и да я здрависа, да приеме дружния ѝ поглед, да изпита топлината на малката ѝ ръка, т̀й бяла и деликатна. Той чака доста. Светът се разотиваше пеши и с кола. Вълтава наблизко тихо шумеше в т̀мнината. Голямата сграда на театра се издигаше строга и замрачала в небето. Цял тр̀пен и в жар той чакаше излизането на Маргарита. Ветрец̀т прикланяше върховете на отсрещните липи и на д̀бовете на Софиин остров. Улицата пред театра пустееше. Хилков с трепетно сърце се вираше в артистите от двата пола, които заизлязваха от една врата с шумен гл̀ч и се отдалечаваха пеши по двете посоки на улицата. Вълнението му се усиляше, когато повече приближаваше минутата и тя да излезе, сърцето биеше б̀рзо в гърдите му. Най-после излезе една дама, дебела и висока, в черно облекло.

– Госпожа Кнотек! – каза си той.

Веднага излезе след нея и друга. Той позна Маргарита, увита в широка върхна дреха, с шал, преметнат над главата ѝ, оставяйки само част от лицето ѝ, дето се усмихват л̀скави очи и изящен носец. С нея, почти наред с нея, излязоха няколко млади господиновци, между които позна графа Унтерберга.

– Граф Унтерберг! – каза си примаял Богдан. И той неволно се отмести в сянката на колоната и остана замр̀знал на мястото си. Маргарита държеше един голям букет, същия оня!

Двете жени и граф̀т весело гл̀чаха, след като се разпростиха с

другите мъже.

– Да земем купе? – попита графът. – Хладничко е...

– О не, не, драги графе, в открита кола – отговори Маргарита:

„Драги графе!...“ – звъннаха като погребален звук тия думи на Хилковото сърце и той усети, че един къмък се задъни в гърдите му и спря дъхането в тях.

По повикването на графа един файтон приближи. Графът подаде дясна ръка най-напред на госпожа Кнотек, после на Маргарита, които седнаха в дъното на колата: той седна отсреща им, назова на возача улицата на певицата и файтонът се понесе по звънливия калдъръм.

Хилков го гледа, додето се изгуби от очите му. Той стоя неподвижен още няколко време там, вторачил поглед в същата посока. Вълтава шумеше плахо в тишината. Фенерите фърляха мъжделиви снопове лучи. Хилков с бавни крачки, приведен под тежината на безнадеждни чувства, се запъти към своето глухо, сиротно жилище.

– Простако българино, много си смешен с своята глупава любов и с своята глупава роля! Защо се увираш, дето не ти е мястото? Свивай си парцалите с твоето нищожество... Де можеш да се мериш с тия великосветски хора и да съперничиш с тях за сърцето на Маргарита! Тя ти каза две любезни думи, а ти се заблазни за любов с нея – царицата на пражката младеж!... – мълвеше си горчиво Хилков, в унизително съзнание за пълното си безсилие и незначителност.

Когато потропа на вратнята си, той замени размишленията си с тия думи, гуждайки някаква монета в ръката на отворилия му слуга:

– Не, аз няма вече да я виждам. Във вторник ще ѝ се извиня с писмо и няма да стъпя вече у тях...

Това внезапно решение подеждва на него освежително, той усети, че му олекна на гърдите.

– Не, никога! – повтори пак той, като си легна.

IX

Той очаква с нетърпение да дойде вторник.

Двата дена, които го разделяха от тоя ден, му се показаха два века.

Но той не написа извинително писмо във вторник. Той се яви у Маргаритини точно в уречения час, в който бе поканен на обяд.

Домакинята и дъщеря ѝ го посрещнаха с радост. Маргарита беше очарователна на трапезата. Тя гълчеше живо, весело, смеейки се с детинска безгрижност, разказвайки за миналото представление, още под живото впечатление на триумфа си.

– И вие, господин Хилков, си наложихте жертва, като дойдохте на скъпите чинове... Ах, колко ви съм признателна!

– Не зная кой трябва да бъде признателен – издума студентът, като се изчерви.

– И аз ви поблагодарих още там, от сцената, забележихте?

– Какъв въпрос, госпожице?

Но той пак си спомни нежния поклон и усмивка, изпратена на графа Унтерберга, и онова, което видя пред портата на театра – и един облак мина по челото му.

– Аз ви възчаках при портата, за да ви кажа добър вечер, но...

– Ах, бяхте ли там? Как не ви видях?

– Вие бяхте заняти...

– Истина! – изсмя се тя. – Слисаха ме графът и другите... Но аз ще се постарая да изкупя тая си невежливост, като ви направя мой пленник днес!...

– Да, ще се разходим някъде, това е решено вече – отвърна госпожа Кнотек. – И какъв хубав ден!...

Хилков поблагодари. Той се усещаше най-щастлив човек.

– Мале, другата разходка ще се отложи, аз ще съобща – и като се обърна към Хилкова:

– Ездите ли на кон?

– Не.

– Вие не обичате тоя спорт? А той доставя такова удоволствие... Такова удоволствие е да се чувствуващ носен от един фъркат кон, брулен от приятен, хладен ветрец по лицето...

След обяд Маргарита пях при пианото. Най-последно изпя „Gde domuv mi!“ с много чувство.

– Харесва ли ви се тая наша песен, господин Хилков? – обърна се към него Маргарита, като стана, поправяйки си един климнал на челото кичор от златистата си коса.

– Тя ме възхищава винаги, госпожице, по своята чудна мелодия тя пренася мислите ми към моето отечество.

– Как трябва да го обичате!

– О, безмерно.

– И вам ви е тежко в тая чужбина?

– Тая мила къща ме направя да се чувствавам като в собствената си родина, като в бащиния си дом.

– И тъй гледайте на нашата къща, господин Хилков: – ние ви вече казахме – обърна се майката.

– Как съжалявам, че се не познавам с вашата друга сестрица... Господин Хилков, поздравете я от нас, и госпожа майка ви – каза Маргарита.

Хилков я погледна малко зачудено.

– С благодарност ще изпълня желанието ви – отговори той. – Как ще им бъде приятно!

– Трябва да е хубава сестра ви? Черноока? – попита певицата, като гледаше внимателно студента. Очевидно тя искаше да прибави: „Черноока като вас?“

– Аз имам портрета ѝ – каза Хилков. – Ще ви го донеса един път.

– Мерси. И хубави са вашите българки?

– Само под лучите на свободата може да цъфти хубост, госпожице.

– О, това говорите от скромност.

– Бедният български народ, ще ли скоро да се избави от игото на варварите турци? – издума с участие госпожа Кнотек.

– Ние вярваме в това, госпожо.

– На какво се упоавате? – попита дъщерята.

– На младото ни поколение, което сега се въоръжава с наука и събира сили за борба – каза разпалено Хилков.

– И вие сте един от тия борци? – попита момата.

– Лаская се да мисля.

– О, колко е хубав животът, когато има такава благородна цел!...

Госпожа Кнотек изглеждаше небето.

– Чудно време имаме днес – каза тя.

– Мамо, една идея! – извика Маргарита със светнали и вдъхновени очи.

– Каква идея?

– Идея за една разходка много оригинална и... много приятна.

Майка ѝ и Хилков я гледаха въпросително.

– Да направим днес разходка до Стромовка и да седнем на същото столче, дето седяхме, когато пръв път видяхме господин Хилков. Съгласни ли сте, господин българино?

И тя изгледа нежно-дяволито Хилкова.

– С най-голямо удоволствие – отговори той.

– Прелестна идея, Маргарито – отвърна майката; – аз току мислех накъде да идем днес, а забравих за Стромовка, която оттогава насам не бяхме посещавали. Колко прелестна гледка оттам!

– И такова мило възпоминание! – каза Хилков. – Аз, напротив, никога не съм забравил Стромовка: ней дължа щастието да бъда...

– Мамо, мамо! – прекъсна го галено Маргарита. – Тогава хай да ставаме. Хилков, ти ще ни почакаш малко в градината, ние веднага излизаме.

И Маргарита и майка ѝ влязоха в къщи да се постъкмят.

След малко всички излязоха.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Надежда Владимирова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4204>]